

Механізми використання міграції людських ресурсів для забезпечення соціально-економічного розвитку країн ЄС

П'ятковська О.Р.

кандидат економічних наук, науковий співробітник
Міжнародного інституту освіти,
культури та зв'язків із діаспорою
Національного університету «Львівська політехніка»

У статті окреслено актуальні соціально-економічні виклики, що виникли в країнах ЄС після світової економічної кризи в умовах наявної міграційної кризи. Здійснено систематизацію головних сучасних підходів до застосування відповідних важелів міграційної політики країнами ЄС, які розробляються та реалізуються як інструменти вирішення цих викликів.

Ключові слова: міграція трудових ресурсів, міжнародна трудова міграція, біженці, міграційна політика ЄС, ринок праці, візова політика, економічна інтеграція, старіння населення ЄС.

Пятковская О.Р. МЕХАНИЗМЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МИГРАЦИИ ЧЕЛОВЕЧЕСКИХ РЕСУРСОВ ДЛЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ СТРАН ЕС

В статье очерчены актуальные социально-экономические проблемы, возникшие в странах ЕС после мирового экономического кризиса и в условиях имеющегося миграционного кризиса. Осуществлена систематизация основных современных подходов к применению соответствующих механизмов миграционной политики странами ЕС, которые разрабатываются и реализуются в качестве инструментов решения этих проблем.

Ключевые слова: миграция трудовых ресурсов, международная трудовая миграция, беженцы, миграционная политика ЕС, рынок труда, визовая политика, экономическая интеграция, старение населения ЕС.

Pyatkovska O.R. POSSIBLE WAYS OF USING MIGRATION OF HUMAN RESOURCES FOR PROVIDING SOCIAL AND ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE EU COUNTRIES

The article outlines the current socio-economic challenges that have emerged in the EU following the global economic crisis in terms of the current immigration crisis and systemizes main modern approaches in applying the relevant instruments of EU migration policy as tools to address these challenges.

Keywords: migration of labour resources, international labor migration, refugees, EU migration policy, labour market, visa policy, economic integration, the ageing of the EU.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Протягом останніх років спостерігається істотна інтенсифікація міжнародної міграції до країн ЄС. Так, у 2014 р. чисельність іммігрантів, які є громадянами країн, що не входять до ЄС-28, становила майже 20 млн. осіб (3,9% усього населення ЄС), а кількість іммігрантів, які мали походження з країн, що не входять до ЄС-28, – 33,5 млн. (6,6% усього населення ЄС) [1]. Частка іммігрантів із країн, що не входять до складу ЄС, які набули громадянство країн ЄС протягом 2013 р., зросла на 20% [1]. Окрім того, протягом 2015 р. чисельність офіційно поданих заявок на отримання статусу біженця в країнах ЄС сягнула 1 млн. осіб [2]. Неконтрольована імміграція шукачів притулку в ЄС продовжується й надалі, перетворюючись на основний виклик міграційної політики країн-членів, а також спричинює занепокоєння у світі. Так,

на Глобальному економічному форумі у Звіті щодо глобальних ризиків – 2016 неконтрольовану міграцію було визнано топ-ризиком наступних 18 місяців [3].

Після британського Brexit на Братиславському саміті ЄС постало питання розроблення дорожньої карти, яка мала б містити три основні пункти: міграція та зовнішні кордони, внутрішня та зовнішня безпека, економічний та соціальний розвиток [4]. За таких умов вибір чітко продуманої та зваженої міграційної політики для ЄС є ключовим механізмом забезпечення не лише соціально-економічного розвитку країн-членів, але й національної безпеки цієї організації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню формування міграційної політики ЄС присвячено праці таких видатних дослідників, як О. Малиновська [5], М. Микієвич [6], М. Відякіна [7], Е. Collet [8], Ph. Fargues [9],

А. Venturini [9; 10] та ін. Аналізом та дослідженням підходів до розроблення нових важелів регулювання міграції трудових ресурсів із третіх країн до ЄС, спричинених впливом світової фінансово-економічної кризи, займалися К.Ф. Zimmermann, М. Kahanec [11], F. Laczko, J. Koehler [12] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У своїх роботах вищезгадані дослідники концентрують увагу на етапах формування спільної міграційної політики ЄС, формуванні законодавчих та адміністративних механізмів управління процесом переміщення мігрантів та їхньої інтеграції, характеристиці основних політичних документів, що визначають напрями та інструменти політики ЄС у сфері міграції, норм законодавства, прийнятого на їх виконання, а також проводять порівняльний аналіз міграційної політики країн ЄС та України. В умовах світової фінансово-економічної кризи розроблення адекватної міграційної політики, яка б забезпечила регулювання проблем, що виникли на ринках праці в ЄС, була важливим об'єктом наукових досліджень. Однак після завершення кризи та в умовах зміни глобальних міграційних трендів, це питання залишається актуальним. На нашу думку, нині недостатньо уваги приділено питанню застосування засобів регулювання міжнародної міграції людських ресурсів для вирішення основних викликів, що постали перед країнами ЄС після світової кризи на сучасному етапі соціально-економічного та демографічного розвитку та в сучасних умовах міграційної кризи.

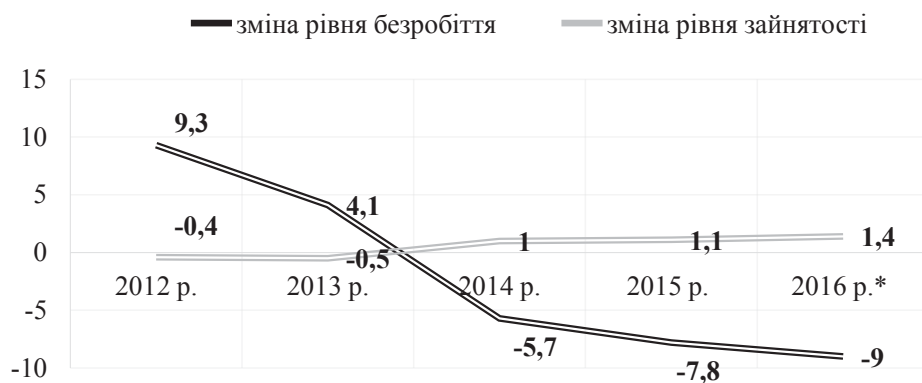
Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є окреслення актуальних соціально-економічних викликів та систематизація головних сучасних підходів до застосу-

вання відповідних важелів міграційної політики країнами ЄС, які розробляються та реалізуються як інструменти вирішення цих викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на зростання чисельності населення у світі, чисельність населення Європи скорочується, при цьому прогнози ООН засвідчують, що до 2050 р. Європа залишатиметься єдиним континентом із такою тенденцією [13]. Слід також звернути увагу на те, що рівень народжуваності в країнах ЄС істотно скорочується на фоні незначного зростання рівня смертності [14], що призводить до важливого демографічного виклику – старіння населення.

Таким чином, перший соціально-економічний виклик країн ЄС – демографічний спад та старіння населення, який призводить до зменшення трудових ресурсів та проблеми заповнення вакантних посад. Так, глобальний показник частки роботодавців, які заявляють, що мають проблеми з наймом працівників, із 2009 р. постійно зростає, сягнувши 40% у 2016 р. [15]. При цьому основною причиною цього явища є недостатня кількість людських ресурсів у відповідних країнах. Щодо країн – членів ЄС, то найбільші труднощі у заповненні вакантних місць сьогодні існують у Румунії (72%), Болгарії (62%), Греції (59%), Угорщині (57%), Німеччині (49%), Польщі (45%), Словаччині (44%), Португалії (35%), Італії (31%) [15].

Ще однією проблемою, зумовленою демографічним спадом, є те, що зростання диспропорції між працездатним та непрацездатним населенням спричиняє навантаження на фіскальну систему і проблеми забезпечення виплати пенсій [16]. Так, у 2015 р. середній показник по країнах ЄС-28 частки осіб пенсійного віку відносно осіб працездатного віку (old

*станом на 1 липня 2016 р.

Рис. 1. Динаміка індексу зростання чи скорочення рівня безробіття та зайнятості в ЄС-28, 2012–2016 рр.

Джерело: складено за [22, с. 9; 23, с. 11]

age dependency ratio) становила 28,8% [17]. Це означає, що вже сьогодні майже кожна третя особа в ЄС працездатного віку має утримувати одну особу пенсійного віку. При цьому значення цього показника варіюється від 33,7% в Італії до 19,7% у Словаччині [17]. Серед країн, де цей показник перевищує 30%: Болгарія (30,2%), Німеччина (32%), Греція (32,4%), Італія (33,7%), Португалія (31,1%), Фінляндія (31,3%), Швеція (31,1%) [17]. При цьому, згідно з попередніми розрахунками експертів, до 2050 р. цей показник може перевищити 50%, тобто на одну особу пенсійного віку припадатиме дві особи працездатного віку [18].

Співставляючи динаміку міграційного та природного приросту країн – членів ЄС [19], стає зрозуміло, що чисельність населення Євросоюзу зростає виключно завдяки імміграції. Саме тому адекватна імміграційна політика вважається ключовим засобом боротьби з демографічним спадом [16; 18; 20; 21].

Аналізуючи ринок праці ЄС-28, можна зазначити, що після 2013 р. спостерігається позитивна тенденція щодо скорочення рівня безробіття та зростання зайнятості населення (рис. 1).

Однак рівень безробіття серед громадян ЄС та іммігрантів дещо різниться. Так, у 2015 р. рівень безробіття серед корінного населення становив 8,7%, тоді як серед іммігрантів із третіх країн – 18,9% [24]. За таких умов другим вагомим викликом соціально-економічного розвитку країн – членів ЄС у сучасних умовах є досягнення економічної рівноваги на європейському ринку праці.

У контексті цього варто наголосити, що саме трудову міграцію сьогодні розглядають як найбільш удалий механізм регулювання ринку праці ЄС [8–12; 16; 18; 20; 21], а основними інструментами міграційної політики є ефективно врегульована міграція, візова політика та розроблення квот трудової імміграції з третіх країн [25; 26].

Однак в умовах міграційної кризи з'являється вагомий сегмент неконтрольованої імміграції та зростання обсягів шукачів притулку в ЄС [2], що зумовило необхідність розроблення нових політичних важелів для ефективної економічної інтеграції цієї категорії мігрантів [27].

Ще одним викликом, який не лише впливає, але й визначає рівень соціально-економічного розвитку країн – членів ЄС, є інноваційний прогрес. У топ-10 рейтингу за глобальним індексом інноваційного розвитку 2016 р. із країн – членів ЄС увійшли сім країн: Швеція

(2-е місце), Велика Британія (3-є місце), Фінляндія (5-е місце), Ірландія (7-е місце), Данія (8-е місце), Нідерланди (9-е місце) та Німеччина (10-е місце) [28], що демонструє деякі покращення порівняно з рейтингом 2015 р. [29]. Така активна глобальна боротьба за висококваліфіковані трудові ресурси ставить перед країнами вимогу не лише забезпечення ефективного навчального процесу, але й формування міграційної політики для заохочення імміграції кваліфікованих фахівців та їх швидкої економічної інтеграції. Сьогодні для цього в ЄС розроблено окрему компоненту міграційної політики для кваліфікованої молоді – Систему Синьої Карти (EU Blue Card System), а також низку програм стимулювання студентської мобільності. На окрему увагу також заслуговують освітні програми для «молоді з міграційним минулим» [26; 30].

Інший виклик – стимулювання обсягів виробництва, зростання інвестицій, надходження капіталу. Після негативних наслідків світової економічної кризи такі країни, як Ірландія, Іспанія та Італія, почали застосовувати імміграційну політику як фактор сприяння розвитку малого та середнього бізнесу, запровадивши спеціальну візову політику для підприємців [31]. Протягом 2015 р. до них приєдналися Нідерланди, Данія, Франція та Велика Британія [31]. Окрім того, деякі європейські країни запроваджують окремі візові режими для багатих іммігрантів-інвесторів. Наприклад, Португалія в 2012 р. ввела Golden Residence Visa, яку отримує іммігрант у разі купівлі нерухомості на суму не менше 500 тис. євро або якщо інвестує в розвиток португальської компанії не менше 1 млн. євро [32]. Схожу програму надання статусу резидента для інвесторів (Investor Residence Permit) ввела Греція в 2013 р. для подолання економічної кризи [33].

Висновки з цього дослідження. Підводячи загальний підсумок, слід зазначити, що міграційна політика відіграє надзвичайно важливу роль для країн ЄС у сфері забезпечення демографічного та інноваційного розвитку, формування людського капіталу та регулювання ринку праці, а також стимулювання виробництва, залучення іноземних інвестицій та економічного процвітання. Тим не менше, зважаючи на тенденції неконтрольованої масової імміграції сирійських шукачів притулку в ЄС, що почалася у 2015 р., перспективним напрямом для проведення подальших досліджень є аналіз механізмів інтенсифікації інтеграції біженців в європей-

ський ринок праці, зокрема нові підходи у компетенцій іммігрантів та створення умов мовній політиці, політиці визнання фахових для започаткування ними малого бізнесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Migration and Migrant Population Statistics. Eurostat [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics.
2. Asylum Statistics. Eurostat [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics.
3. The Global Risks Report 2016. 11th Edition [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www3.weforum.org/docs/Media/TheGlobalRisksReport2016.pdf>.
4. Лідери ЄС розробляють план оновлення Євросоюзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2016/09/17/7120883/>.
5. Малиновська О.А. Міграційна політика Європейського Союзу: виклики та уроки для України / О.А. Малиновська. – К.: НІСД, 2014. – 48 с.
6. Микієвич М.М. Інституційне право Європейського Союзу у сфері зовнішньої політики та безпеки: [монографія] / М.М. Микієвич. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2005. – 415 с.
7. Відякіна М.М. Трансформація міграційної політики країн Західної Європи в умовах розширення ЄС: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.02 / М.М. Відякіна; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2009. – 21 с.
8. Collet E. The Development of EU Policy on Immigration and Asylum: Rethinking Coordination and Leadership [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.migrationpolicy.org/research/development-eu-policy-immigration-and-asylum-rethinking-coordination-and-leadership>.
9. Migration from North Africa and the Middle East – Skilled Migrants, Development and Globalisation / P. Fargues, A. Venturini (Ed.). – London: I.B. Tauris, 2015. – 266 p.
10. Venturini A. A Comprehensive Labour Market Approach to EU Labour Migration Policy / A. Venturini, I. Martin [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/transparency/regexpert/index.cfm?do=groupDetail.groupDetailDoc&id=19245&no=1>.
11. Labor Migration, EU Enlargement, and the Great Recession / Ed. by M. Kahanec, K. F. Zimmermann. – Heidelberg: Springer, 2016. – 500 p.
12. Migration and the Economic Crisis in the European Union: Implications for Policy / J. Koehler, F. Laczko, Ch. Aghazarm, J. Schad. – Luxembourg: IOM, 2010. – 203 p.
13. World Population Prospect. Key Findings and Advanced Tables / UN [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://esa.un.org/unpd/wpp/publications/files/key_findings_wpp_2015.pdf.
14. Population and Population Change Statistics. Eurostat. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Population_and_population_change_statistics#EU-28_population_continues_to_grow.
15. Talent Shortage Survey 2016/2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.manpowergroup.com/talent-shortage-explorer/#.WJrXY2-LSUI>.
16. Dumont J-Ch. Matching Economic Migration with Labour Market Needs in Europe / J-Ch. Dumont, L. Aujean // OECD Policy Brief. – 2014. – September. – 24 p.
17. Population Structure and Ageing. Eurostat [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Population_structure_and_ageing.
18. Tirkides Y. Europe's Demographic Challenge and Immigration [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.institutdelors.eu/media/tgae2011itirkides.pdf?pdf=ok>.
19. Population and Population Change Statistics. Eurostat [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Population_and_population_change_statistics#EU-28_population_continues_to_grow.
20. Dahlburg J.-Th. Why Europe Needs Syria's Refugees: A Continent In Demographic Decline / J.-Th. Dahlburg, B. Condon // The Associated Press [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.huffingtonpost.ca/2015/09/21/europe-declining-population-refugees_n_8169804.html.
21. Employment: report shows worker mobility key to tackle EU demographic and skills challenges // EU Press Release [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-1016_en.htm.
22. Labour Market and Wage Developments in Europe. Annual Review 2016 / European Commission. – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2016. – 142 p.

23. Labour Market and Wage Developments in Europe. Annual Review 2015 / European Commission. – Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015. – 160 p.
24. Migrant integration in the EU labour market in 2015 // Eurostat newsrelease. – 110/2016.
25. The application of quotas in EU Member States as a measure for managing labour migration from third countries [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://emn.lt/wp-content/uploads/2013/06/13.EMN-Inform_Application-of-Quotas-in-EU-Member-States_2013-Sep.pdf.
26. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. A European Agenda of Migration / European Commission. – Brussels, 13.05.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/communication_on_the_european_agenda_on_migration_en.pdf.
27. From Refugees to Workers. Mapping Labour-Market Integration Support Measures for Asylum Seekers and Refugees in EU Member States / [I. Martín, A. Arcarons, J. Aumüller, P. Bevelander, H. Emilsson, S. Kalantaryan, A. MacIver, I. Mara, G. Scalettaris, A. Venturini, H. Vidovic, Inge van der Welle, M. Windisch, R. Wolffberg, A. Zorlu et. al.] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/librarydoc/from-refugees-to-workers-mapping-labour-market-integration-support-measures-for-asylum-seekers-and-refugees-in-eu-member-states>.
28. The Global Innovation Index 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2016.pdf.
29. The Global innovation Index 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_gii_2015.pdf.
30. Essomba M.A. Enhancing EU Education Policy: Building a Framework to Help Young People of Migrant Background Succeed / M.A. Essomba // MPI Policy Brief. – 2014. – Issue 1. – 8 p.
31. Goube J. The time is right: 5 reasons why we need a European Start Up Visa now / Goube J. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tech.eu/features/6500/european-startup-visa/>.
32. Choosing Portugal: requirements and steps [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lio-global.com/project/portugal/#1436190819963-f544a417-272e>.
33. Greece Residence by Investment [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lio-global.com/project/greece>.